

OĞUZ ATAY • Tehlikeli Oyunlar

Sinan Yayınları, 1973 (1 baskı)

İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1984-2025, İstanbul (60 baskı)

İletişim Yayınları 3616 • Oğuz Atay Bütün Eserleri Dizisi 2
ISBN-13: 978-975-05-3903-9
© 1984 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 2. BASIM (CİLTİ ÖZEL BASIM)
1. Baskı 2025, İstanbul

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Sezar Atmaca, Ayla Duru Karadağ

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44870

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/41

Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 32 38

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6

Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

OĞUZ ATAY

Tehlikeli Oyunlar

OGUZ ATAY 1934'te Inebolu'da doğdu. Ankara Maarif Koleji'ni, İTÜ İnşaat Fakültesi'ni bitirdi. 1960'ta İDMMA İnşaat Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaya başladı. *Tutunamayanlar*'ı yayımlamasının (1971-1972) ardından, önemli bir tartışmanın odağına yer aldı. TRT 1970 Roman Ödülü'nü kazanan *Tutunamayanlar*'ı kısa bir süre sonra, 1973 yılında *Tehlikeli Oyunlar* adlı ikinci romanı izledi. Hikâyelerini *Korkuyu Beklerken* başlığı altında topladı. 1911-1967 arasında yaşamış hocası Prof. Mustafa İnan'ın hayatını romanlaştırarak *Bir Bilim Adamının Romanı*'nı yazdı. *Oyunlarla Yaşayanlar* adlı tiyatro eseri Devlet Tiyatroları'nda sahnelendi. Atay 13 Aralık 1977'de, büyük projesi "Türkiye'nin Ruhu"nu yazamadan hayata gözlerini yumdu.

Sevin'e

“ÖNSÖZ”

Ey Sevgili Okur,

Şu elinde tuttuğun *Tehlikeli Oyunlar*’ı okumak üzere olduğun için seni ne kadar kıskandığımı açıklamakla başlamak istiyorum bir solukta yazıp bitirmek istediğim bu önsöze. Niçin mi kıskanıyorum seni? Heyecan ve serüven dolu bir yolculuğa benzeyen bu okuma uğraşısıyla ilk kez karşı karşıya olduğun için elbet. Bu önsözü bir solukta yazıp bitirmek isteşiime gelince, belki bunun nedenini sen de kestirebilirsin. Oğuz Atay “önsözlerden hiç mi hiç hoşlanmazdı. O kendine özgü inceliğiyle bir güzel alaya alırdı her türlü önsözü. Ama bu kitabın 14. bölümünde de belirtildiği gibi, “Ülkemiz büyük bir oyun yeridir. Her sabah uyanınca, biraz isteksiz de olsak, hepimiz sahnenin bir yerinde, bizi çevreleyen büyük ve uzak dünyanın sevimli bir benzerini kurmak için toplanırız. Küçük topluluklar olarak, birbirimizden bağımsız davranarak ve birbirimizi seyrederek günlük oyunlarımıza başlarız. Ben, Hikmet IV zamanında –yani Hikmet I olduğum sıralarda– bu oyunu ciddiye almış ve bütün oyunları heyecanla seyretmiştim. Sonunda, kendi oyunumu, bütün bu oyunların dışında ve gerçek olarak yaşamaya karar verdim. İnsan-

larımız, aynı piyesi yıllardır aynı biçimde oynamanın yorgunluğu ve gerçeğe bir türlü benzetememenin bezginliği içindeyken ben, bizlere bugüne kadar hiç yararı dokunmamış olan aklın –daha doğrusu, akıl olduğunu sandığımız akıl taklidinin– zincirlerinden kurtularak, bütün ülkeleri ve onların gerçek kişilerini içine alan büyük heyecanı içinde bulunuyorum.” Diyelim ki, ben de bu heyecanı paylaştığım için soyunuyorum onun deyimiyle bu “Önsöz Amca” rolüne. Hem sonra, kendini bir kez oyunların büyüüne kaptırdı mı insan kolay kolay sahneyi terketmek de istemiyor. Ama benimki pek öyle düpedüz bir rol çalma arsızlığı değil. Ben kısaca *Tehlikeli Oyunlar*’ın önemli bulduğum birkaç özelliği üzerinde durmak istiyorum. Bunların en önemlisi yazarın anlatım özgürlüğünü sağlayan “oyun oynama” yöntemi. Daha doğrusu, yazarın “insanların oynadıkları oyunlar” adını verdiği bölümler. Oyun içinde oyunun, roman içinde oyunun ya da roman içinde değişik anlatı biçimlerinin bir araç olarak kullanılması daha önce denenmiş bir yöntem. Ama Oğuz Atay’ın yapıtlarında bu yöntemin bizim yazınımızda benzeri görülmemiş bir ustalık ve zenginlikle kullandığı da bir gerçek.

Oğuz Atay *Tehlikeli Oyunlar*’ın yazımını 26 Mart 1973’te tamamlamış. *Tutunamayanlar*’ın bitiriliş tarihi 26 Temmuz 1970 olduğuna göre, ikinci romanının tasarlanışı ve yazılışı bu üç yıllık süre içinde gerçekleşmiş. Yazarın ilk romanını bitirdikten sonra tutmaya başladığı günlükten de anlaşılacağı gibi, *Tehlikeli Oyunlar* olay örgüsü kişileri, anlattığı çevre, ele aldığı sorunlar ve bütün bunları dile getirmek için yararlanılan anlatım teknikleri açısından üzerinde uzun uzun düşünülmüş, roman son biçimini alıncaya kadar birkaç kez yazılmış, kurgu kaygısı ve ayrıntı seçimi kolayca anlaşılan çok titiz bir çalışmanın ürünüdür. Oğuz Atay’ın “düşünen insan”ı ne tam anlamıyla organik bir parçası olabildiği, ne de büsbütün kopabildiği bir toplumda yaşamaktadır. Bu toplum eski-yeni, Doğu-Batı, düş-gerçek, duygu-düşün-

ce, kadın-erkek gibi çatışmalardan kaynaklanan yoğun bir kargaşanın içindedir. Bu toplumdaki insanların yaşama biçimlerini duygu ve düşünce yapılarını sözünü ettiğim kargaşayı oluşturan sayısız ayrıntı koşullandırmaktadır. Romanın kahramanı Hikmet Benol kargaşanın temelinde yatan gerçekliği araştırırken sürekli olarak birer ipucu gibi gördüğü bu ayrıntılara takılır. Düşünen bir insan olarak gerçeklerle ilgilenmenin tehlikeli bir tutum olduğunu görür. Her şeyden önce gerçeklerle içtenlikle ilgilenmek toplumu yönetenlerce tehlikeli sayıldığı için, Hikmet Benol da gerçeklerle oyun oynuyormuş gibi ilgilenme yolunu seçer. Oğuz Atay'ın "düşünen insan"ı böylece "oynayan insan"a dönüşmüştür. İnsanın "oynayan bir varlık" (Homo Ludens) oluşu Rönesans'ın başından beri kendi yeteneklerini sınaması için bir çıkış noktası olmamış mıydı? Shakespeare bu yüzden "Bir sahnedir bütün dünya", dememiş miydi? Ünlü İspanyol oyun yazarı Calderon'un da *Hayat Bir Düştür* adlı bir erkek oyunu yok muydu? İşte Oğuz Atay bu yazarlara öykünerek değil, ama gerçekliği algılamada böyle bir bakış açısının önemini kavrayarak kendine özgü bir kurgu oluşturur. Oyun öğesinin önemi böylece ortaya çıkınca, günlüğünde açıkladığı gibi dramatik biçim konusunu ayrıntılı biçimde inceler, Ortaçağ ibret oyunlarındaki simgesel adlı oyun kahramanları da, Shakespeare'in tragedya anlayışı da, Karagöz ve Meddah gibi geleneksel tiyatro biçimlerimiz de Oğuz Atay'ın sergilemek istediği gerçekleri dile getirmede onun büyük bir ustalıklarla yararlandığı anlatım olanakları sağlar. Onun yararlandığı bu anlatım olanakları bazı yazarlarda olduğu gibi biçimsel bir gövde gösterisi olarak değil, onun tanık olduğu, tanık olmaktan da öte, büyük bir yoğunlukla yaşadığı kargaşanın zorladığı bir çeşitlilikle ve tam bir işlevsellikle karşımıza çıkar. *Tehlikeli Oyunlar* Hamlet'i, Don Kişot'u, Faust'u ve daha nice oyun ve roman kahramanını çağrıştıran parodilere bu yüzden korkusuzca yer verir. Gene bu yüzden alatur-

ka şarkılar, ilkokul manzumeleri, genç kızların okumaktan hoşlandıkları "hissi aşk romanları", hamasi duyguları körükleyen tarihi kahramanlar, bilincimizin ve bilinçaltımızın çöplüğünü oluşturan bürokratik söylemler Oğuz Atay için vazgeçilmez birer esin kaynağı olur.

Oğuz Atay romanlarında kahramanların hayatının intiharla noktalanması yazarın yücelttiği ya da önerdiği bir çözüm olarak düşünülmemelidir. Gerçekler birer oyun olarak, daha doğrusu hayat bir oyun olarak sunulduğuna göre, bu intiharları böyle bir oyunun mantıksal ve biçimsel sonucu olarak görmek bana akla daha yakın gibi geliyor. Kaldı ki, Oğuz Atay'ın roman ve oyun kahramanları aracılığıyla neredeyse bir saplantı niteliğiyle karşımıza çıkardığı ölüm olgusu onun yaşama tutkusunu vurgulayan bir kavramdır. Godard'ın "Serseri Âşıklar" (A Bout de Souffle) filminde bir yazarla yapılan görüşmede, yazar son isteğinin ölümsüzleşmek ve ölmek olduğunu söylüyordu. Oğuz Atay'ın kahramanları ise ölerек ölümsüzleşmek ister gibidirler.

Pirandello *Altı Kişi Yazarını Arıyor* diye bir oyun yazmıştı. Gerçekliğin kaypaklığını, göreceliğini sergileyen bu oyun bana Oğuz Atay'ın benzer bir sorunu ele alırken okurunu arayan bir yazar olarak tanımlanabileceğini düşündürdü. "Ben buradayım, sevgili okurum, sen neredesin?" derken, belki bir yandan okurun ilgisizliği karşısındaki kırgınlığını dile getiriyordu. Ama bir yandan da okurun kitaplarındaki düşünsel yaratıcılığa katılımı için bir çağrıda bulunuyordu. Oğuz Atay'ı okumak bilinç ve duyarlılığın yaşamayı anlamlı kılan bir bileşime, bir çeşit yaratıcılığa yönelteceğine ben bu yüzden inanıyorum. Onun bu kitapları yazmakla dizginleyemediği yaşama coşkusunu okurlarıyla büyük bir içtenlik ve cömertlikle paylaşmak istediğine inandığım gibi.

CEVAT ÇAPAN

Eylül 1984